Il-ħrafa orali u l-identità tal-mara Maltija

Ġorġ Mifsud-Chircop

Mal-ewwel daqqa ta' għajn it-tema ta' dan is-seminar donnha tiftiehem mill-ewwel. Imma wieħed irid joqgħod attent: kemm jista' jitkellem fuq "il-kultura" b'reqqa jekk jinqeda kif ġa smajna, għax m'hemmx mod ieħor, bid-dokumentazzjoni storika?

Nitkellmu nistgħu, imma fuq "waqtiet" kulturali magħżula u dan b'kawtela kbira għax neqsin għalkollox mid-dokumentazzjoni *sħiħa* tal-kuntestwalità. Irridu jew ma rridux ikollna nammettu li l-kultura, jekk tabilħaqq hi biċċa mill-bniedem, hi ħajja, u la ħajja tinbidel minn individwu għal ieħor, bħal-lingwa, fl-istess familja, minn familja għal oħra, minn komunità għal oħra anki fiċ-ċokon tagħna minn post għal ieħor u minn Malta għal Għawdex, minn Għawdex għal Malta, u minn Malta u Għawdex għal Kemmuna, u minn żmien għal ieħor.

Wisq aktar jekk imbagħad il-kelma "il-kultura" tikkwalifikaha bil-kelma "orali"!

F'pajjiżna ftit li xejn għadu sar stħarriġ bir-reqqa fuq il-kultura orali fid-diskursività tagħha, u dan jgħodd ukoll għall-kultura orali tal-lum. X'inhuma l-karatteristiċi ġenerali tagħha? Kemm hija kumplessa r-rabta tat-test mal-kuntest kulturali tiegħu u bejn il-karatteristiċi testwali u l-għażliet interpretattivi u l-istrateġiji involuti fl-interpretazzjoni? X'inhuma l-karatteristiċi individwali tan-narratur? Kif ivarja minn waqt għall-ieħor? Kif tinħoloq it-tifsira? X'sehem għandha l-improvviżazzjoni, anki f'sitwazzjonijiet meta l-eżekutur (*"performer"*) ikun ħejja u studja t-test tiegħu u/jew ta' ħaddieħor imqabbad jew mhux imqabbad minnu minn qabel, bħal fil-każ tal-għana tal-fatt? Min hi

l-udjenza? X'sehem għandhom mhux biss l-irġiel (subien, adulti, xjuħ) imma n-nisa (bniet, xebbiet, adulti)? U bosta mistoqsijiet oħra.

It-test hu sabiħ biex tanalizzah, imma ma nistgħux nibqgħu biss studjużi tat-test waħdu waħdu u nibqgħu kuntenti, anki jekk ma jaqgħalniex f'moħħna, li nippreżentawh mitruħ għax inwarrbulu minnu jew ninsewlu għalkollox il-kuntest fis-sens dejjaq u fis-sens wiesa' li seħħ fih, li tah il-ħajja u l-identità unika tiegħu ta' dak il-waqt u li f'waqt ieħor f'kuntest differenti jikseb ħajja ġdida, identità ġdida u implikazzjonijiet ġodda għax ikun hemm udjenza differenti, b'vuċijiet u b'reazzjonijiet differenti mill-udjenza kollettiva daqskemm minn individwi differenti, nisa u rġiel, qassisin u mhumiex, xebbiet u ġuvintur, bniet u subien. Wisq aktar imbagħad jekk nagħtu kas il-medjum imħaddem mhux biss illum imma anki fl-imgħoddi. U fejn tidħol il-kontinwità?

Għalhekk, ir-rakkont ma fihx narrazzjoni, imma r-rappreżentazzjoni tar-rakkont fiha u tagħtih id-dinjità tan-narrattiva tiegħu. Mela, biex insemmi eżempju wieħed mill-bosta teoriji u interpretazzjonijiet akkademiċi u interessanti fuq hekk, jagħmel sens il-mudell ta' bi tlieta ta' Gérard Genette: mal-*histoire* (l-istorja) hemm ir-*récit* (in-narrattiva) u n-*narration* (in-narrazzjoni).[1]

Fil-qosor ta' din it-taħdita ma nistax nidħol aktar fil-fond, imma nissuġġerilkom biex tħarsu lejn din it-tabella rappreżentattiva fuq il-karatteristiċi ewlenin tal-paradimmi strutturalisti għan-narratoloġija u dawk il-ġodda li ġew wara, "il-postklassiċi" kif sejħilhom David Hermann fl-1999:[2]

In-Narratoloġija Strutturalista (il-Klassika)	**In-Narratoloġiji l-Ġodda (il-Postklassiċi)**
• tiffoka fuq it-test	• orjentati favur il-kuntest
• l-iskop ewlieni: in-narrattiva (il-*langue* narrattiva)	• l-iskop ewlieni: in-narrattivi (il-*parole* narrattiva)
• tiffoka l-aktar fuq sistemi magħluqa u xogħlijiet statiċi	• tiffoka l-aktar fuq proċessi dinamiċi u miftuħa
• l-iskop ewlieni tal-istudju: "il-karatteristiċi" / il-kwalitajiet distintivi tat-test	• l-iskop ewlieni tal-istudju: id-dinamiċità ta' kif wieħed jaqra l-proċess (l-istrateġiji, l-għażliet interpretattivi, ir-regoli preferenzjali)
• l-analiżi minn isfel għal fuq	• is-sintesi minn fuq għal isfel
• preferenza bħall-binariżmi (reduttivi)	• preferenza għall-interpretazzjoni kulturali u ħolistika u "deskrizzjonijiet fil-fond"
• enfasi fuq it-teorija, fuq id-deskrizzjoni formalista u l-klassifika tat-tekniċi narrattivi	• enfasi fuq l-applikazzjoni, l-istħarriġ tematiku u l-evalwazzjonijiet skont l-ideoloġiji li jkun hemm

• twarrib ta' kwistjonijiet morali u tal-produzzjoni tat-tifsira	• jiffokaw fuq kwistjonijiet etiċi u kif ikun innegozjat id-djalogu bejn it-tifsiriet differenti
• tistabbilixxi grammatika tan-narrattiva u poetika tal-fittizju	• l-iskopijiet ewlenin jiffokaw dejjem fuq l-analiżi tal-interpretazzjoni
• paradimma deskrittivista u formalista	• paradimma evalwattiva u interpretattiva
• orjentazzjoni astorika u sinkronika	• orjentazzjoni storika u dijakronika
• tiffoka fuq karatteristiċi universali tan-narrattivi kollha	• tiffoka fuq forma waħda u fuq l-effetti ta' narrattivi partikulari
• dixxiplina (ftit jew wisq) unita	• proġett interdixxiplinarju bi trattamenti eteroġenei

Tab. 1. *Il-karatteristiċi ewlenin tan-narratoloġija strutturalista/Klassika kontra n-narratoloġiji l-ġodda/Postklassiċi, skont Nünning*[3]

Germuda Żermuda jew Ċiklemfusa – ATU 510B[4]

It-tema taż-żwieġ għandha sehem speċjali fl-assjoloġija, is-semantika u s-sintagmatika tal-ħrejjef tas-seħer. "Germuda Żermuda" jew "Ċiklemfusa" jew "Ċaqlemfusa"[5] hija ħrafa fuq in-nisa. L-eroina hija attiva, tant li tgħammex lill-prinċep bi ġmielha u bi ħwejjiġha. Bħala l-eroina li trid tirbaħ lill-prinċep tidher b'dehra pożittiva, tant li n-narratriċi[6] tiddeskriviha li hi sabiħa wisq.

"Ta' ġewwa" u "ta' barra"

Hija biċċa xogħol "realistika" għalkemm ippreżentata fil-fantasija: trid tirnexxi f'qagħdiet mhux realistiċi li s-soltu ma jiġrux fil-ħajja ta' kuljum tal-komunità. Madankollu, iż-żwieġ bl-ipergamija huwa l-qofol tal-aħħar episodju, il-final u l-klajmaks fl-iżvilupp tat-tema u r-riżoluzzjoni tagħha. Il-qabża "mirakoluża" mill-grupp "ta' ġewwa" għall-grupp "ta' barra" hija normali għax toqgħod man-normi tal-esogamija f'Malta.

Din il-ħrafa metaforikament tinterpreta t-taqtigħa mtawla bejn "ta' ġewwa" u "ta' barra" ta' żagħżugħa li trid tħabbatha ma' nisa oħra li moħħhom ukoll qiegħed fil-prinċep, fosthom ommu stess, u din, fl-aħħar ikollha ċċedi kontra qalbha l-parti tagħha li tieħu ħsiebu allavolja suppost li għandu l-età tiegħu, li kiber u hu indipendenti. L-imħabba romantika għandha sehem ewlieni fin-namur. Lir-raġel u lill-mara tgħinhom biex jegħlbu l-biża' u d-differenzi ta'

bejniethom. L-eroina talterna bejn iż-żewġ qagħdiet tal-ġmiel u l-kruha, imma tant tasserixxi ruħha li tolqtu lir-raġel li għad irid jiżżewwiġha. Tirnexxi bħala eroina "attiva": dejjem tkun hi li tieħu l-inizjattiva, mimlija tattika u diskrezzjoni[7] billi tmur għat-tliet ballijiet u tiddeċiedi kif jidhrilha hi (Testi 2a, 2b), ġmielha jisboq lil tan-nisa l-oħra – "Oh! Din xebba sabiħa! Magħha niżfen!" –, tant li l-prinċep magħha jiżfen, u fit-tielet ballu jsaqsiha bl-edukazzjoni kollha l-mistoqsija personali "['K] jogħġbok, għidli fejn toqgħod!" B'hekk jimplika x-xewqa kbira tiegħu li tkun il-maħbuba tiegħu. Anzi fit-tieni lejla n-narratriċi tgħid li "meta raha ... dieħla, iġġennen bil-ferħ, għax reġgħet ġiet." Id-djamant li jagħtiha dakinhar fih l-aqwa xhieda ta' mħabbtu lejha u għandu l-funzjoni (mal-biskuttini) tar-rabta waħdanija bejniethom biex imbagħad jagħrafha u r-relazzjoni tagħhom twassal għaż-żwieġ. L-ironija tas-sitwazzjoni qiegħda li bla ma jaf hu stess jistqarrilha mħabbtu għax ma jafx li Germuda Żermuda u dik ix-xebba huma l-istess bniedma:

> Hu u dieħel, mar fil-bieb tal-kantina u qallha: "Reġgħet ġiet dik il-ġuvna kemm [hi] sabiħa! Tajtha dak id-djamant li kelli f'sebgħe, għax irrid noħodha b'għarusa tiegħi!"

Test 1. *L-identità moħbija tal-eroina.*

Fit-tliet lejliet tkun hi wkoll li tiddeċiedi fejn u xħin se titlaq. Ngħidu aħna fl-ewwel lejla:

> Metta[8] kien baqa' ftit, biex jispiċċa l-ballu, ħaditlu b'idu u qaltlu: "Jena sejra, għax il-papà ïgħajjat miegħi!"

Test 2a. *L-eroina tfassal hi stess triqitha.*

U fit-tieni lejla:

> Xħen kien baqagħlu xi kwarta, biex [j]ispiċċa l-ballu, qaltlu: "Jena sejra."

Test 2b. *L-eroina tfassal hi stess triqitha.*

Id-Diskursività
L-ispazju u ż-żmien

It-tliet livelli f'din il-ħrafa huma l-meraviljuż, l-uman u l-ispazju ta' bejniethom. L-eroina hija nuffara antropomorfika, il-"pupa taċ-ċraret", li jkollha tbati biex tgħix il-ħajja reali ta' kuljum. Biex tidħol fid-dinja tal-meraviljuż fejn hemm fost l-oħrajn id-dar tal-prinċep, ikollha taċċetta li hu u ommu jiżżuffjettaw biha – kif tgħidlu ommu, "'Tiha daqqa ta' sieq u gerbibha ġol-kantina!" Is-soltu ħadd ma jitħalla jidħol fil-palazz, wisq aktar tant 'il ġewwa fejn jitkellmu bejniethom bl-akbar intimità l-prinċep u ommu. Imma l-eroina għandha karatteristika importanti: il-persistenza u d-determinazzjoni tal-mara. Sa mill-bidu tan-narrattiva hi tgħannilu lill-prinċep: "Jen għad neżżewweġ bin is-sultan!" U minkejja kemm jinkiha hu, Germuda Żermuda tgħidlu kull darba "Ma jimpoltani!" U meta kull darba t-tnax-il raġel jiġru warajha biex isiru jafu fejn toqgħod, hi twaqqafhom, l-ewwel bl-aljenazzjoni tal-flus, u t-tieni u t-tielet darba tidher aggressiva għax titfgħalhom it-tabakk u l-bżar f'għajnejhom. Saħansitra fl-aħħar waqtiet delikati tal-ħrafa, meta Germuda Żermuda tkun kważi waslet biex tingħaraf l-identità tagħha, xorta tibqa' l-persekuzzjoni qawwija kontriha: omm il-prinċep malli tisimgħu jgħajjat minn fuq tissuspetta fiha li kienet ħalliet xi xagħra taqgħalha fit-taħlita tal-biskuttini:

> Ħa wieħed [mill-biskuttini] u qasmu w isib iċ-ċurkett ta[d-]djamant fih. "Mamà! Mamà!"
> Il-mamà m'nn isfel: "Eh!"
> Qaltilha [lil Germuda Żermuda]: "X'waħeda din? Sab xi xagħra!"
> Talgħet, qaltlu: "Xi trid, ibni?"

Test 3. *Il-persekuzzjoni kontra Germuda Żermuda tibqa' għaddejja sal-aħħar*

Kif ġa wrejt fl-istudju tiegħi "Il-Ħrafa Maltija 'Is-Seba' Tronġiet Mewwija' (ATU 408),"[9] in-narrattiva fuq l-eroina hija aktar importanti minn tal-prinċep. Imma kontra "Ix-Xebba tat-Tronġiet," Germuda Żermuda tbatiha l-persekuzzjoni, imma taf tipprotesta bl-istil tagħha kontra l-persekuzzjoni tal-prinċep tant li tasal biex teħles lilha nfisha bil-ħażen ta' moħħha.

Il-ġrajjiet tal-ħrafa jibdew fid-dinja umana bil-ħajja msejkna tal-eroina li tidher bħala nuffara li dendilha wieħed raġel ta' għalqa tal-qamħ: "[g]ħamel pupa taċ-ċraret u dendilha fis-siġra, biex bir-riħ titbandal w il-għasafar jibżgħow". Imma l-ħrafa tiżviluppa u tagħlaq fid-dinja tal-meraviljuż bil-palazz tal-prinċep

u bis-sala tal-ballijiet. L-awtorità, miġbura fil-figuri tal-prinċep u ta' ommu, titħaddem fil-palazz (il-kamra tal-prinċep, il-kċina u l-kantina). L-għeġubijiet jixbhu l-affarijiet u l-annimali reali. Hawn ħafna oġġetti fid-dinja meraviljuża u fid-dinja umana tal-ħrafa, imma fl-ewwel dinja xorta jintużaw bħal fid-dinja realistika, bħall-ġewża, il-lewża u l-ġellewża tas-seħer, l-ilbiesi, il-karozza b'erbat iżwiemel, il-bieb tal-kantina, il-boroż tal-flus, id-djamant, it-tabakk, il-bżar, is-sodda tal-prinċep, il-biskuttini u t-taħlita tagħhom, il-kċina, il-forn u l-furnara. Imma l-ġewża (għal darbtejn), il-lewża u l-ġellewża qegħdin fix-xifer tad-dinja umana u l-irġiel tal-prinċep u l-prinċep stess kapaċi jirraġunaw (Fig. 1).

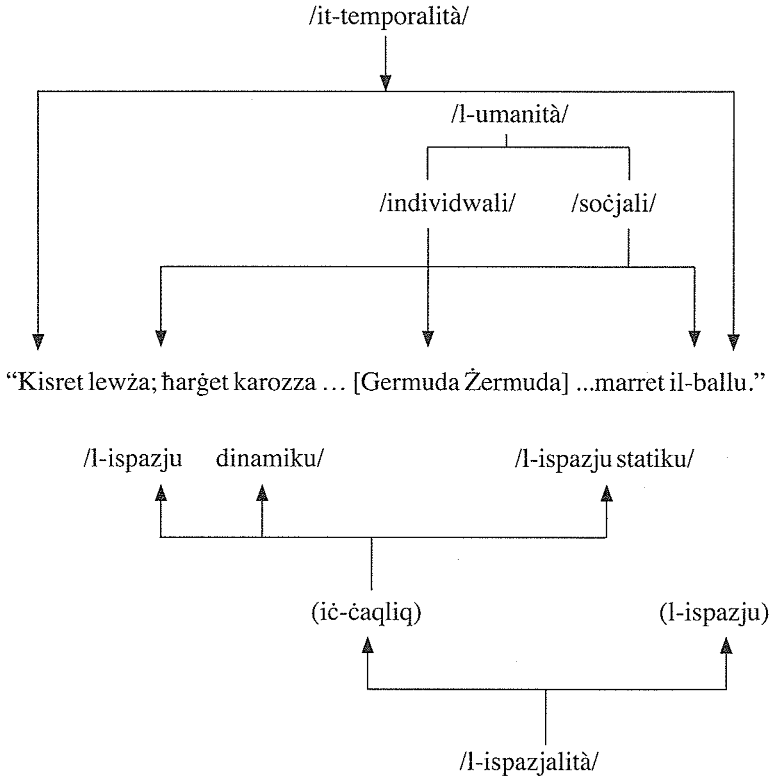

Fig. 1. *Eżempju tat-temporalizzazzjoni u tal-ispazjalizzazzjoni f' "Germuda Żermuda"*

Il-mikronarrattiva tagħna fiha żewġ kwalitajiet ta' żmien: l-uman u l-meraviljuż. Fil-bidu tal-ħrafa l-eroina tgħix fid-dinja tal-bniedem bħala

nuffara u fiha l-ħin miexi bir-ritmu tas-soltu. Imma malli jaraha l-prinċep u tibda tgħannilu u hu stess jeħodha fil-palazz tiegħu, il-ħin isir kollu meraviljuż. L-eroina għandha l-età tagħha bħalu biex tiżżewweġ kif jidher minn kliemha u minn għemilha bl-imħabba kbira li għandha għalih.

Is-Semantika Diskursiva

It-tematizzazzjoni

In-narratriċi tiffoka fuq id-deċiżjoni tal-eroina li tibdel il-qagħda tagħha fis-soċjetà bis-saħħa ta' ħilitha stess. Ġmielha ma tqisux bħala parti essenzjali u intrinsika minn ħajjitha – issir sabiħa meta tilbes l-ilbiesi tas-seħer. Madankollu, fil-livell tematiku-narrattiv l-oġġetti tas-seħer li jgħinuha, bħall-ilbiesi, il-karozzi u ż-żwiemel huma pożittivi, għalkollox kontra r-rigali negattivi tat-tagħjir, tal-umiljazzjoni u tar-ripressjoni mill-prinċep u minn ommu. Għandha wkoll il-funzjoni implikata tal-medjatriċi fakultattiva: hi trid tkun biex toħloq il-pont bejn il-prinċep li għadu ma mmaturax għax baqa' t-tifel t'ommu li malli jinqala' l-intopp jidħol fis-sodda u saħansitra jibki u hu mxennaq għall-fsied t'ommu, u l-prinċep li jwarrab il-ħakma t'ommu minn fuqu u lil Germuda Żermuda jistqarrilha mħabbtu u jiżżewwigħa.[10]

Germuda Żermuda tasal għal livell soċjali ogħla bis-saħħa ta' sottoprogramm narrattiv li fih twarrab il-qagħda baxxa tagħha. L-enfasi fuq l-erba' lbiesi u fuq il-mezzi tat-trasport jixhdu l-/fama/ u s-/sinjurija/ tagħha: il-postijiet li jissemmew direttament huma minn banda l-palazz tal-prinċep u s-sala tal-ballu, li mill-banda l-oħra jikkuntrastaw mas-siġra fejn kienet imdendla u l-kantina fejn imbagħad bdiet toqgħod wara. Dawn l-ispazji jaqblu mal-livell soċjali tal-atturi fil-ħrafa, il-prinċep u Germuda Żermuda. Figurattivament dawn jixhdu l-oppożizzjoni bejn l-/umiljazzjoni/ vs. l-/istima/ u l-/faqar/ vs. s-/sinjurija/ li tingħeleb bis-saħħa tar-rabta taż-żwieġ.

Il-figurattivazzjoni

Il-mara u r-raġel għaddejjin mill-uġigħ u d-dubji tal-imħabba. It-tensjoni u l-konfrontazzjoni jiżviluppaw fin-narrattiva meta l-eroina (S_1) taħbi ġmielha għax hi trid li l-prinċep (S_2) jaraha kif u meta tiddeċiedi hi, u hu jimrad bid-dwejjaq kbar li għandu fih u li juru d-dikotomija li qed iġarrab bejn il-passjonijiet tal-istennija għall-imħabba u l-passjonijiet tan-nostalġija għal imħabbitha – ma

jistax isib (u jiżżewweġ) il-mara li jħobb. Moħħu jhewden li hu ta' min ikun hemm xi mara li tħobbu – dan figurattivament huwa rrappreżentat bl-isforzi tiegħu li jagħmilha man-nisa sbieħ u mhux koroh bħal Germuda Żermuda. Għalhekk jgħajjarha għal darba darbtejn li "Ma niħdokx miegħi, għax inti kerha!" U fil-lejla tat-tielet ballu jgħidilha b'insistenza: "Sejjer, ma tiġix miegħi!" L-ekwilibriju tiegħu jinbidel mill-ewforja meta joqgħod jitgħaxxaq biha l-ħin kollu u jmissha huma u jiżfnu fit-tlitt iljieli u meta qabel ma titlaq jieħdu b'idejn xulxin, għad-disforja (l-iskumdità mentali) malli jagħraf li ma sabx fejn tgħammar l-eroina. Il-passjoni qalila li kellu għaliha ġġibu fejn xtaqet hi sa mill-bidu: l-ammirazzjoni li kellu għaliha u l-mard li waqa' fih:

> ... [M]ar id-dar, xtaħet ġos-sodda, jibki u jiddispjaċih, għax ma raqhax iżjed u ma jafx fej' daħlet. Il-mamà tiegħow qiegħda maġenbu u tgħidlu: "Xi ġralek, ebni? ... Għidli x'għandek! M'intix qegħed tiekol?"
> Qallha: "Xejn, mamà, ma għandi; għax la għandi ma tneħħihulix."

Test 4. *Il-prinċep fil-proċess tad-disforja.*

Dan kollu jwasslu biex iqabbilha mal-bqija tan-nisa kollha li kien jaf li kellhom grazzja miegħu u mbagħad biex jiddeċiedi li jew lilha jew lil ħadd ma jiżżewweġ. Mis-superlattiv relattiv ta' qabel saret għalih is-superlattiv assolut. Fil-perspettiva tiegħu l-karattru tagħha u mġibitha fit-tliet ballijiet għamluha l-mara li tixraqlu.

Madankollu, in-narratriċi qiegħda tkun ironika fuq il-passjonijiet tal-possessività u tad-divertiment fil-prinċep. Bħala Germuda Żermuda jridha biss għax-xogħol u biex jgħajjarha; imma fil-ballijiet ikollu jbati biex jasal u joħloq ir-rabta eterna magħha fiż-żwieġ. Man-nuqqas ta' stima lejha, maż-żuffjett ripetittiv tiegħu fuqha ("Ma neħdokx miegħi, għax inti kerha!"), mat-tqabbil tiegħu magħha tax-"xebba sabiħa li żfent" jew ta' "dik il-ġuvna ... sabiħa" u mad-djamant li kellu f'sebgħu u li jtihulha bħala rigal f'kuntrast mat-tagħjir li jfajrilha fil-palazz tiegħu, hemm bħala parallel kemm l-ostinazzjoni u l-krudeltà persistenti tagħha li tibqa' tqarraq bih u ma turihx l-identità tagħha, daqskemm iż-żuffjett kiefer tagħha bih meta twieġbu b'mod enimmatiku fejn toqgħod bil-formula popolari "Għatba fl-art u bieb mal-ħajt!" – u dan bl-implikazzjoni semantika li għadha qawwija sal-lum ta' "ma rridx ngħidlek u tistaqsinix aktar!" B'hekk kull darba qiegħda tħarraxlu fih l-imħabba u l-għatx tal-passjoni li kellu għaliha. In-narratriċi qed timplika wkoll li meta jimrad il-prinċep ikun qiegħed jistqarr b'mod drammatiku li sar jiddependi għalkollox minn Germuda

Żermuda tal-ballu u dan mingħajr ma l-eroina tintrabat li hi wkoll tiddependi fuqu! Ir-rebħa tagħha hija kbira għax jirnexxilha ġġib taħt idejha prinċep kburi u li jippretendiha u li bla ma jaf hu stess kemm-il darba kienet regħxitu. Bir-raġun li meta fl-aħħar isib id-djamant fil-biskuttin u titla' fuq ħdejh, jgħidilha:

> "Eh!" "Kif kont se toqtonni bil-għali tiegħak! Ejja 'l hawn! Halli ngħannqek u nbusek, għax enti l-għarusa tiegħi!"
>
> Test 5. *Fiex waslet l-ostinazzjoni u l-krudeltà tal-eroina.*

Din l-istqarrija (Test 5) Germuda Żermuda kienet ilha tafha f'moħħha u f'qalbha.

Għalkemm hi tibqa' ħafna żżomm lura milli turih imħabbitha, juriha għal tliet darbiet il-ġibda tiegħu lejha, u mal-ġibda jitnissel il-ħsieb u l-inkwiet fuqha. Kull qagħda fit-traġettorja tiegħu qabel ma jsib id-djamant tagħti għamla differenti lill-ġibda li għandu lejha: l-ewwel jafdaha ("Oh! Din xebba sabiħa! Magħha niżfen!"), imbagħad il-ġibda jħossha delikata ("Germuda Żermuda, dik xebba sabiħa li żfent magħha l-ballu!"), imbagħad il-fiduċja ssir possessjoni għax jagħtiha ċ-ċurkett ("iġġennen bil-ferħ, għax reġgħet ġiet. Qala' d-djamant minn sebgħow, u taqhulha") u jiddeċiedi darba għal dejjem li jiżżewwiġha ("... għax irrid noħodha b'għarusa tiegħi!"). Tant hu hekk li meta reġgħet ġiet l-għada u lemaħha mar jiġri jeħdilha b'idha, u fl-aħħar iġarrab sfiduċja sħiħa bil-possibiltà li xi darba sseħħ ir-rabta tiegħu magħha, jimtela ansjetà, jibda jibki, jiddispjaċih għal li ġralu u jimrad. Bl-imħabba ffrustrata tiegħu jimtela wkoll bl-indeċiżjoni u jħossu mxebba' – żewġ passjonijiet li jdumu sewwa fih u jwassluh biex ibati aktar. Anki l-antroponimi "il-prinċep" u "Germuda Żermuda" jew "Ċiklemfusa"[11] maħsubin biex joħolqu xi kwalità ta' realtà storika ta' bejniethom. Ir-ripressjoni tagħha tidher fil-figura anormali tagħha ta' "pupa taċ-ċraret" li timplika d-dgħufija, in-nuqqas ta' identità, in-nuqqas ta' sigurtà u l-irmixk.

It-tlitt ilbiesi tas-seħer u l-karozza/karozzella b'erbat iżwiemel metonimikament qegħdin għal min jużahom biex in-narratriċi tipprojetta / livell soċjali għoli/. Għalhekk, l-ilbiesi jridu joħolqu l-illużjoni referenzjali: libsa minn lewn is-sema bil-kwiekeb, libsa minn lewn il-baħar b'ħutu, u libsa minn lewn il-kampanja bil-ħdura. Il-karozza għandha funzjoni doppja biex turi l-livell soċjali għoli tal-eroina daqskemm bħala mezz tat-trasport għaliha. Il-ballu mimli b'ħafna implikazzjonijiet soċjali u b'intimità reċiproka li xxaqleb sew lejn il-ġibda sesswali. Kif ġa għedt fi studju ieħor tiegħi,

> L-eroina u l-prinċep jiltaqgħu ... il-ballu skont it-tradizzjoni Ewropea, u dan jirrifletti d-drawwa Ewropea tat-taħlit soċjali u ħieles taż-żewġ sessi. Il-ballu huwa l-motif ċentrali tal-ħrafa .... Ir-ripetizzjoni għal tliet darbiet taż-żjajjar tal-eroina jagħtu d-dimensjonijiet epiċi lit-tema.[12]

In-narratriċi, bħan-narraturi kollha, tista' tiftaħ jew tagħlaq il-konfigurazzjonijiet tagħha mingħajr ma tagħmel ħsara lill-istruttura narrattiva tal-ħrafa. Il-mikrounivers tagħna jwarrab għalkollox il-prova preliminarja, li skont Eleazar Meletinsky, "hi tabilħaqq karatteristika tal-ħrejjef tas-seħer tant li ... tasal għall-kisba tal-protettur jew tal-mezz maġiku biex [l-eroj] jirnexxi żgur fil-prova bażika."[13] Ma nafux kif l-eroina kisbet il-ġewża, il-lewża u l-ġellewża tas-seħer[14] – huma dawn li jwassluha fit-triq tagħha. Fil-ħrafa tagħna hawn korrelazzjoni artifiċjali biss bejn l-ilbiesi u l-erba' laqgħat (*"conjunctions"*) spazjali bejn l-eroina u l-prinċep, bl-aħħar waħda magħluqa għall-palazz (mill-kċina → il-kamra tal-prinċep). L-identità inkonjita u l-għarfien tagħha huma korrelatati, għax din tiddependi mill-oħra. L-eroina assoċjata mill-qrib mat-temi li għandhom x'jaqsmu ma' /l-art/, /il-baħar/ u /l-fertilità/ – l-ilbiesi mifqugħa b'simboliżmu qawwi Mediterranju għax għandhom lewn is-sema bil-kwiekeb, lewn il-baħar b'ħutu, u lewn il-kampanja bil-ħdura u mill-ġdid lewn is-sema bil-kwiekeb u kollha jaħdmu fil-proċess maħsub minnha għas-seduzzjoni u ... iż-żwieġ.

Tip 510 B
/is-seduzzjoni/
(il-laqgħa amoruża)
↓
"il-ballu"
(il-laqgħa spazjali)
↓
"il-libsa"
↓
"il-ġewża/il-lewża/il-ġellewża"
(= ir-rigal moħbi)

Tab. 2. *Is-seduzzjoni fil-livell sintattiku ta' "Germuda Żermuda"*

Madankollu, il-kisba temporanja tal-prestiġju soċjali (bis-saħħa tal-ilbiesi fini u l-karozzi biż-żwiemel) ma tagħtihiex ekonomikament il-jedd li tiżżewġu

lill-prinċep. Li tiltaqa' inkonjita miegħu fit-tliet ballijiet (fl-anonimità, bl-ilbiesi, bil-karozzi bħala l-ajjutanti attanzjali tagħha) fl-aħħar mill-aħħar għandu funzjoni waħda: il-prinċep jinbena bil-volontà li jiżżewwiġha, u dan jiqliel iżjed fih bl-oppożizzjoni apparenti tagħha meta taħrablu kull darba, bid-devjazzjoni persistenti u bi ħsieb magħmul għall-irġiel tiegħu, u fuq kollox fit-tielet lejl meta ma ttihx wiċċ b'mod arroganti. Iż-żwieġ f'"Germuda Żermuda" mhu xejn ħlief ir-realizzazzjoni riflessiva tad-deċiżjoni tagħha fil-bidu u li ttennihielu lill-prinċep fl-aħħar fl-istrateġija tagħha biex togħla 'l fuq mill-qagħda soċjali baxxa tagħha. Imma xorta jkollha tistennieh għax fl-aħħar mill-aħħar iż-żwieġ hu frott id-deċiżjoni tal-prinċep biss. Mhux hekk jiġri lill-eroj fil-ħrafa tas-seħer "Is-Serp tas-Sebat Irjus"[15] li fiha ż-żwieġ fil-familja rjali jrid isir bilfors biex l-eroj jibda jieħu ħsieb hu tal-pajjiż. Għalhekk, Germuda Żermuda tibqa' tgħix u tistennieh bi mħabbitha moħbija għalih sakemm hu jaqtagħha darba għal dejjem.

Fil-livell figurattiv id-deskrizzjonijiet tal-ilbiesi tas-seħer fil-ġewża, fil-lewża u fil-ġellewża, tematikament lil Germuda Żermuda jwaħħduha fl-istess ħin mal-livell iżotopiku ta' /l-art/ u /il-fertilità/. Biżżejjed wieħed isemmi li fil-qasam soċjokulturali Malti minn banda hawn bosta assoċjazzjonijiet fil-livell semiku bejn "mara", "sesswalità," "fertilità", il-psikoloġija tal-mara, u "qamar" (implikat fis-sema bil-kwiekeb),[16] u "ġewża/lewża/ġellewża," "biskuttini," "ċurkett," "sesswalità," "il-fertilità tar-raġel," "il-ġibda sigrieta tal-imħabba moħbija minn kulħadd," "is-sesswalità bejn ir-raġel u l-mara fiż-żwieġ u l-fidi fl-imħabba konjugali" u l-psikoloġija tar-raġel mill-banda l-oħra.[17] U dan għadu ħadd ma stħarrġu. Wieħed ma jistagħġibx għalhekk meta jsir jaf li fil-ħrafa ta' Germuda Żermuda/Ċiklemfusa (bħal fi ħrejjef oħra Maltin tas-seħer) il-qarrejja żgħar tal-lum għadhom isibu l-paradimmi kulturali għalihom,[18] dik li Holbek isejħilha "l-udjenza sekondarja".[19] L-iżbilanċ tal-bidu jissewwa bit-trasformazzjoni fir-relazzjonijiet soċjali tagħha. Germuda Żermuda hija iżolata fil-familja tal-prinċep mingħajr l-iċken protezzjoni tal-livell soċjali tagħha – l-eroina m'għandha ebda rabta mal-familja tagħha, hi mifruda għalkollox minnha, hi mifruda wkoll mill-postijiet li hi midħla tagħhom, u kull meta titħarrek biex tagħmel xi ħaġa, dejjem tkun fl-iżolament tagħha. Għand il-prinċep qiegħda tkun dejjem sfruttata bħala qaddejja – kif tgħid fuqha ommu, Germuda Żermuda għaliha hi "waħeda tifla, taħdem għandna."

Il-qagħda tissewwa bl-inizjattiva tagħha biex tibni familja ġdida biż-żwieġ mal-prinċep. It-tranżizzjoni tal-eroina mill-qagħda tal-bidu għall-qagħda tal-aħħar fiha messaġġ kuraġġuż fuq il-mobbiltà soċjali tagħha. Kontra ħafna

varjanti ta' Germuda Żermuda/Ċiklemfusa f'kulturi oħra,[20] l-eroina Maltija mhix mistħija jew passiva jew sottomesssa jew dgħajfa. Għalkemm m'għandha xejn x'jgħinha ħlief il-kuraġġ tagħha, hi *ma temminx* fin-normi stabbiliti tal-logħba soċjali[21] jew f'xi ħrafa tal-kbar li wieħed jista' jitla' 'l fuq fil-qagħda soċjali tiegħu basta jżomm il-paċenzja u l-kwiet, u ma jitlob xejn. Mhix kuntenta bi ġmielha u daqshekk. Il-ġustizzja fiha teżisti, imma tħoss li għandu jkun dmirha li tieħu l-inizjattiva u tattakka, tisħaq u tiġġieled sal-aħħar. L-inizjattiva u l-ħila aktar milli ż-żwieġ u l-bidla soċjali jidhru bħala l-mezzi biex wieħed joħroġ mill-qagħda soċjali inferjuri li jkun fiha.[22] Hawn korrelazzjoni qawwija bejn il-ġewża, il-lewża u l-ġellewża li *hi* tużahom meta tkun fil-bżonn, u l-mobbiltà tagħha: l-eroini fil-ħrejjef tas-seħer ma jiġġildux bix-xwabel bħall-irġiel (ara, "Is-Serp tas-Sebat Irjus" (ATU 301)[23] u "Balmies" (ATU 314),[24] imma bl-armi li huma tipiċi tan-nisa, f'dan il-każ, il-ġmiel, l-ilbies sabiħ, u l-kelma. Fl-aħħar Germuda Żermuda tinża' l-ambivalenza tagħha u lill-prinċep turih tabilħaqq hi min hi.

Madankollu, hi mara tal-bidu tas-seklu għoxrin, u għalhekk ma tistax tibdilha għal dejjem il-qagħda tagħha fis-soċjetà. Il-prinċep huwa raġel u l-liġijiet soċjali jisħqu li hu bħala raġel hu kapaċi jibdel il-qagħda għalkollox. Sehmu fl-aħħar tal-ħrafa hu li jqum min-nagħsa tiegħu, jagħti l-ħajja mill-ġdid lill-ġibda tiegħu mimlija fiduċja fil-bidu, u bis-saħħa tad-djamant tiegħu mqiegħed fil-biskuttini tagħha mill-eroina stess (hawn simboliżmu aħjar tar-relazzjoni mixtieqa?) jiskopri lill-eroina fl-istima u l-ħeġġa għal xulxin. U b'hekk jirranġa l-iżbilanċ soċjali li ħoloq din it-tensjoni drammatika fil-ħrafa.

Appendiċi

GERMUDA ŻERMUDA[25]

Darba jkun hemm raġel, għandu għalqa bil-qamħ, u kuljum imur jittendi,[26] għax il-għasafar imorru jikluhulu. Għamel pupa taċ-ċraret u dendilha fis-siġra, biex bir-riħ titbandal w il-għasafar jibżgħow. [*sic*]

Ġurnata waħda jkun għaddej bin is-sultan, qed idur għall-kaċċa. Qal: "Dik x'inhi, li hemm fis-siġra?"

Resaq lejha, isibha pupa ta[ċ-]ċraret. Għannietlu: "Jen [*sic*] għad neżżewweġ [*sic*] bin is-sultan!"

Qal: "Din ta[ċ-]ċraret titkellem?"

Qabadha u qatagħha mis-siġra, u għamilha ġol-but tal-ġlekk. U mar ed-dar [*sic*] t'ommu o ħariġha mill-but. Qallha: "Mamà, ara x'ġebtlek!" [*sic*]

Qaltlu: "Din x'inhi? Ċarruta?"

Qallha: "Dik kienet qiegħda tgħanni u tgħid, li trid tieħo[27] bin is-sultan!"

"O, mur!"[28] qaltlu. "'Tiha daqqa ta' sieq u gerbibha ġol-kantina!" U qegħedha ġol-kantina.

Kull felgħodu, [*sic*] metta jqom is-sultan,[29] imur fil-bieb tal-kantina, igħidilha:[30] "Germuda Żermuda! Sejjir[31] il-ballu. Ma neħdokx miegħi, għax inti kerha!"

Hi tgħid: "Ma jimpoltanix!"[32]

U mar.

U Germuda Żermuda kisret ġewża; ħarġet karrozza b'erba' żwiemel u libsa mill lewn[33] is-sema bil-kwiekeb; libsitha u marret il-ballu.

Metta raqha[34] s-sultan, qal: "Oh! Din xebba sabiħa! Magħha niżfen!"

Metta kien baqa' ftit, biex jispiċċa l-ballu, ħaditlu[35] b'idu u qaltlu: "Jena sejra, għax il-papà ïgħajjat[36] miegħi!"

Is-sultan qabad tnax-il raġel, biex imorru wara l-karrozza, jaraw fejn tidħol. [Germuda Żermuda] xaħtetilhom żawġ boroż[37] bil-flus, u qagħdu jiġbruhom; ma rawx fej' daħlet. Is-sultan qallhom: "Għandkom raġun? Ma rajtux fej' daħlet, għax qgħadtu tiġbru bil-flus!"[38]

Germuda Żermuda reġgħet marret ġol-kantina.

Ġe[39] s-sultan mill-ballu, mar ġol-kantina, qallha: "Germuda Żermuda, dik xebba sabiħa li żfent magħha l-ballu!"

Qaltlu: "Ma jimpoltanix!"

L-għada mar is-sultan, raġa' qallha: "Germuda Żermuda, sejjir il-ballu! Ma neħdokx miegħi, għax inti kerha!"

"Ma jimpoltanix!" qaltlu.

Kisret lewża; ħarġet karrozza b'erba' żwiemel u libsa mill [*sic*] lewn il-baħar b'ħutu. Libsitha u marret il-ballu.

Metta raqha [*sic*] s-sultan deħla,[40] iġġennen bil-ferħ, għax reġgħet ġiet. Qala' d-djamant minn sebgħow, u taqhulha.[41] Reġgħow qabdu jiżfnu flimkien.

Xħen[42] kien baqagħlu xi kwarta, biex [j]ispiċċa l-ballu, qaltlu: "Jena sejra."

Mar, ġieb tnax-il raġel, biex imorru jaraw fej' tidħol. Xeħtetilhom ħafna tabakk ġa [*sic*] għajnejhom, u kollha b'idejhom fuq għajnejhom jibku, għax ma kienu jaraw xejn. Marru għand is-sultan: "Ara x'għamletinna![43] X'għajnejn għandna!"

Ġie s-sultan id-dar.

Hu u dieħel, mar fil-bieb tal-kantina u qallha: "Reġgħet ġiet dik il-ġuvna[44] kemm [hi]

sabiħa! Tajtha dak id-djamant li kelli f'sebgħe,[45] għax irrid noħodha b'għarusa tiegħi!"

Qaltlu: "Ma jimpoltanix!"

Reġa' l-għada, mar il-ballu, qallha: "Sejjer, ma tiġix miegħi!"

Qaltlu: "Ma jimpoltanix!"

Kisret ġellewża; ħarġet karrozza b'erba' żwiemel u libsa mill [*sic*] lewn il-kampanja bil-ħdura. Libsitha u daħlet il-ballu. Xħar raha[46] s-sultan, ġie jiġri u ħadilha b'idha[47] u qabdu jiżfnu flimkien. Qallha: "['K] jogħġbok,[48] għidli fejn toqgħod!"

Qaltlu: "Għatba fl-art u bieb fil-ħajt!"

Qallha: "Fej' naf, liema bieb!"

Ħarġet mill-ballu; u bagħat tnax-il raġel warajha, biex jaraw, fej' tidħol. Xeħtetilhom ħafna bżar f'għajnejhom. Bdew jegħattu fuq wiċċhom:[49] "Għamietna! Għamietna!"

Marru għand is-sultan: "Ara x'għamletinna! Għamietna, biex ma narawx fej' tidħol!"

Ħareġ u mar id-dar, xtaħet[50] ġos-sodda, jibki u jiddispjaċih, għax ma raqhax[51] iżjed u ma jafx fej' daħlet. Il-mamà tiegħow qiegħda maġenbu u tgħidlu: "Xi ġralek, ebni? [*sic*] Għidli x'għandek! M'intix qegħed[52] tiekol?"

Qallha: "Xejn, mamà, ma għandi; għax la[53] għandi ma tneħħihulix."

Qaltlu: "Ebni, se nagħmillek ftit biskuttini; forsi tikolhom."

Qallha: "Kif eogħġbok!"[54]

Niżlet isfel, qiegħda tagħmel il-biskuttini. Daħlet Germuda Żermuda l-kċina. "Ersaq 'el hemm!"[55] Qalt[i]lha: "Mur minn hawn, li ma twaqqagħlix xi xagħra! Hu jitqażżeż tant!"

Hi ħatfetilha biċċa[56] Żermuda Germuda u għamlet erba' biskottini; f'wieħed daħħlet iċ-ċurkett ta[d-]djamant li taqha. [*sic*]

Il-mamà lestiet il-biskuttini, qaltilha: "Ejja, Ċaqlemfusa!"[57] U ġiet. Qaltilha: "Mur! Ħodhomli[58] l-biskuttini l-forn!"

Qaltilha: "Jen għamilt erbgħa!"

Qaltilha: "Dawn mnejn ġibthom?"

Qaltilha: "Sraqtlek biċċa."

"Ara, ma tħallathomx ma' tiegħi, għax, mur ara, kemm huma maħmuġin!"

U ħadithom u marret bihom il-forn. Qaltilha, 'il-furnara: "Tas-sinjura aħraqhomlha u tiegħi agħmilhom sbeħ!"[59] Qaltilha: "Sejra!"

Qabżet il-furnara, qalt[i]lha: "Le! Tmurx! Oqgħo' stenniehom!"[60]

Ħarġethomlha mill-forn: tas-sinjura nħarqu, u ta' Germuda Żermuda ġew sbeħ. U qabdithom u marret bihom.

Is-sinjura qaltilha: "Ej! Kif ħarqethom tiegħi, u tiegħak kemm ġow[61] sbeħ!"

U qaltilha: "Nona,[62] 'tih tiegħi!"

Qaltilha: "Le! Forsi fihom xi xagħra!"

"Le, Nuna, [*sic*] ma fihomx!"

U qaltilha: "Ġibhom! Imm'ma ngħidlux li minn tiegħak!"

U marret bihom ommu. Qaltlu: "Ibni, isa qum! Ara x'għamiltlek! Kemm huma tajbin!"

Ħa wieħed u qasmu w isib iċ-ċurkett ta[d-]djamant fih. "Mamà! Mamà!"

Il-mamà m'nn isfel: "Eh!"

Qaltilha [lil Germuda Żermuda]: "X'waħeda[63] din? Sab xi xagħra!"

Talgħet,[64] qaltlu: "Xi trid, ibni?"

Qallha: "Għidli, dawn il-biskottini min għamilhom?"

Qaltlu: "Jen!"

"Le!"

Qallha: "Mhux tassew li inti! Għidli dil-waqt,[65] min għamelhom!"

Qaltlu: "La tridni ngħidlek, sejra ngħidlek. Għamlithom waħeda [*sic*] tifla, taħdem għandna."[66]

"Mur!" qallha. "Għidilha tiġi!"

Germuda Żermuda kisret ġewża, libset tant sabiħ, saret ġuvna sabiħa u telgħet fu'[67] ħdejh. "Eh!" qallha. "Kif kont se toqtonni[68] bil-għali tiegħak! Ejja 'l hawn! Ħalli ngħannqek u nbusek, għax enti l-għarusa tiegħi!"

Qaltlu: "Rajtx, metta kont imdendla fis-siġra, qiegħda ngħanni, li jen għad nieħu bin is-sultan?"

(*Djalett imħallat*)

Noti

1 Gérald Genette, *Narrative Discourse: An Essay in method,* trad. J. E. Lewin (Ithaca: Cornell UP, 1980 [1972]).

2 David Hermann, "Introduction: Narratologies," *Narratologies: New Perspectives on Narrative Analysis,* ed. D. Hermann (Columbus: Ohio State UP, 1999) 1-30.

3 Ansgar Nünning, "Narratology or Narratologies? Taking Stock of Recent Developments, Critique, and Modest Proposals for Future Usages of the Term," *What is Narratology. Questions and Answers Regarding the Status of a Theory,* ed. T. Kindt u H. Harald Müller (Berlin u New York: Walter de Gruyter, 2003) 243-244.

4 Għall-istħarriġ tal-varjanti Maltin, ara, Ġorġ Mifsud-Chircop, "The Dress of Stars, of Sea and of Earth (ATU 510B) – An Analysis of the Maltese Cinderella Märchen within the Mediterranean Tradition Area" (Malta, 1981). Fuq dan l-istudju l-folklorista Amerikan Alan Dundes (miet fl-2005) kiteb: "*A brief but technical discussion of the motifs contained in three Maltese texts within the framework*

found in Rooth's The Cinderella Cycle." Ara, A. Dundes, ed., *Cinderella. A Case Book* (Londra: The University of Wisconsen Press, 1988) 312.

Għat-taqsira AT li issa saret ATU, ara Ġorġ Mifsud-Chircop, "Il-Ħrafa Maltija 'Is-Seba' Tronġiet Mewwija' (AT 408)," *Symposia Melitensia* I (2004) 43, nota 1.

5 Ara nota 11 hawn isfel.

6 Ara nota 1 hawn fuq.

7 Ara, Mifsud-Chircop, ed. krit., *Manwel Magri. Ħrejjef Missirijietna* (Malta: Publishers Enterprises Group, 1994) 509-510.

8 Meta.

9 Mifsud-Chircop, "Il-Ħrafa Maltija 'Is-Seba' Tronġiet Mewwija' (ATU 408)," 43-58.

10 Kif jgħidu Algirdas J. Greimas u Joseph Courtés, *Semiotics and Language: An Analytical Dictionary*, trad. Ingliża, Larry Crist, Daniel Patte, *et alii* (Bloomington: Indiana University Press, 1983 [1979]) 72, hawn "kuntratt impliċitu u għandu x'jaqsam, fil-livell figurattiv, mad-don tal-kompetenza li tmexxi r-relazzjonijiet bejn il-mandatarju u r-riċevitur … proċedura tat-transfer tal-kompetenza li waqt li turi liema huma l-modalitajiet involuti (ngħidu aħna, li-tkun-taf-tagħmel jew tkun-kapaċi-tagħmel), tagħti lis-suġġett fil-biċċa ċertu limitu ta' awtonomija għall-eżekuzzjoni." (Fl-oriġinal: *"an implicit contract and is related, on the figurative level, to the gift of competence which governs the relations between sender and receiver … a procedure of transfer of competence which while specifying the modalities involved (knowing- or being-able-to-do, for instance), confers on the subject concerned a certain margin of autonomy for the performance."*)

11 Il-kelmiet "Germuda Żermuda" jew aktar 'il quddiem fil-ħrafa "Żermuda Germuda," imnisslin mill-verb "germed," li, kif intqal fil-ħrafa miġbura minn Hans Stumme stess "Il-Għasfur le Jgħanni u Jnaqqas Sena mill-Għomor," *Maltesische Studien: eine sammlung prosaischer und poetischer Texte in Maltesischer Sprache* (Leipzig: J. C. Hinrichs'sche Buchhandlung, 1904) (n. 12), imdellek u/jew imċappas bil-faħam, bil-ħmieġ, bin-nugrufum, u fil-każ ta' din il-ħrafa, imġemmda bil-ġmied u l-ħmieġ tal-kċina, u mill-kelma li tirrima magħha "Żermuda". Miż-żewġ lessikografi ewlenin Serracino-Inglott biss, *Il-Miklem Malti*, vol. 3 (Malta: Klabb Kotba Maltin, 1976) 92, isemmi l-ewwel kelma minn isem l-eroina ta' din il-ħrafa fix-xogħol tiegħu. Imma Stumme, kien ilu 'l fuq minn sebgħin sena li fisser sewwa li isimha huwa vvintat u li t-tieni waħda miż-żewġ kelmiet qiegħda biex tirrima magħha: "mgèrmet: gèrmed ... *'schwarz- od. Russigmachen'. Hiervon denn auch der Phantasiename* Germuda-Zermuda (Z[ermuda] *ist die Reimform zu* G[ermuda])."

"Ċiklemfusa" huwa laqam ieħor tal-istess eroina u li Stumme, *Maltesische Studien* 116, jipprova jissuġġerixxi n-nisel tiegħu. Il-laqam jidher f'varjanti oħra tal-ħrafa. Ara, Mifsud-Chircop, *Type Index of the Maltese Folktale in the Mediterranean Tradition Area*, Malta, teżi tal-M.A. (l-Università ta' Malta, 1978) 143-148, "The

Dress of Stars, of Sea and of Earth (AT 510B)" 48-55, *Ċiklemfusa* (Malta: Gulf Ltd, 1982), *Ġaħan u Ħrejjef Oħra* (Malta: Publishers Enterprises Group, 1992) 95-115, u *Manwel Magri. Ħrejjef Missirijietna* 509-510.

12 Mifsud-Chircop, "The Dress of Stars, of Sea and of Earth (ATU 510B)" 53: *"Heroine and prince meet obviously at the ball in the European tradition, reflecting the European custom of the free social intercourse of both sexes. The ball constitutes the central motif of the folktale .... The threefold repetition of the heroine's visits supplies the epic dimensions of the theme."*

13 Eleazar Meletinsky, "Problem of the Historical Morphology of the Folktale," trad. Monique Layton, Eleazar Meletinsky *et alii*, *Soviet Structural Folkloristics*, ed. Pierre Maranda, 1 (The Hague-Paris: Mouton, 1974) 57: *"[it] is extremely characteristic of fairytales that ... [i]t ends in the acquisition of a protector or magic means insuring his success in the basic test."*

14 Ara, Mifsud-Chircop, "The Dress of Stars, of Sea and of Earth (ATU 510B)" 52.

15 Ara, Mifsud-Chircop, *Il-Folklor Malti – I*, Kullana Kulturali 56 (Malta: Pubblikazzjonijiet Indipendenza, 2003) 92-95.

16 Bosta jemmnu li t-tnissil tat-tfal aktar hemm ċans li jirnexxi meta l-att sesswali jsir billejl f'qamar sħiħ. Ara wkoll dawn il-proverbji bit-tifsir kuntestwali kif smajtu jien fir-riċerka tiegħi: "Il-qamar jimla meta l-qalb tkun ħimla" (għax il-qamar sħiħ iħeġġeġ il-passjoni tal-imħabba); "Il-qamar jekk tfittxu jfittxek; jekk ma tfittxux ma jfittxekx" (il-qamar iqanqal l-aptit sesswali tal-mara, imma jekk toqgħod moħħha f'affarijiet oħra ma jagħmel xejn fuqha l-qamar); u "Il-qamar mimli imma le jsellimli" (f'dan hawn il-kuntrast bejn il-qamar sħiħ u t-tnissil li ma jsirx).

17 F'Malta u Għawdex hi ħaġa magħrufa li l-"ġewża/iet", il-"ġellewż/a", il-"lewża/iet", u l-"qastna/iet" (f'varjanti oħra tal-istess ħrafa) għandhom ħafna konnotazzjonijiet sesswali għall-fertilità daqskemm u l-aktar għall-partijiet sesswali tar-raġel (*lit.* "bajd," iffigurattivati fi "msielet"). Dawn il-proverbji bit-tifsir kuntestwali mir-riċerka tiegħi joqogħdu tajjeb f'dan il-kuntest: "Il-bews bħal-lewż/bħall-ġellewż", għax bħal meta jiekol il-lewż/il-ġellewż, wieħed ikun irid aktar, l-istess meta wieħed ibus 'il xi ħadd darba jkun irid ibusu aktar; "In-nejja reġgħet ġiet, u l-fawwara għoddha mtliet" (*lit.* il-qastan nej reġa' qiegħed għall-bejgħ u r-rebbiegħa kważi fl-aqwa tagħha), jiġifieri sakemm il-qastan jerġa' jinbiegħ (figurattivament, ir-raġel jilħaq l-età tiegħu tal-maturità sesswali), l-istaġun tax-xita (fig. in-namur) ikun ġa beda; u "Meta l-bajd isir imsielet, rasu għan-namur tkun mielet", jiġifieri, fil-pubertà ż-żagħżugħ jibda jħoss il-ġibda għas-sess l-ieħor.

18 Il-varjanti letterarja tiegħi ppubblikata għall-ewwel darba fl-1981 reġgħet inħarġet għal kemm-il darba u nbiegħet bl-eluf – dan rekord f'pajjiżna fejn għandhom x'jaqsmu l-kotba tat-tfal.

19 Bengt Holbek, "The Many Abodes of Fata Morgana or the Quest for Meaning in Fairytales," *Plenary Papers. The 8th Congress for the International Society for Folk Narrative Research*, Bergen, June 12th-17th 1984, ed. Reimund Kvideland and Torunn Selberg (Bergen, 1984) 13.

20 Ara, N. Belmont, "Texture mythique du conte merveilleux," *Da spazi e tempi lontani* (Napli: Guida Editori, 1991) 167-168. Ara wkoll, Linda Dégh, *Narratives in Society: A Performer-Centred Study of Narration* (Helsinki, FFC, 1995) 66-67.

21 Meletinsky, *et alii*, "Problems of the Structural Analysis of Fairytales," *Soviet Structural Folkloristics*, ed. P. Maranda 75.

22 Din il-perspettiva Maltija ma toqgħodx mad-definizzjoni ċara li Aili Nenola-Kallio tagħmel tal-karattri nisa fil-ħrejjef, speċjalment fejn "anki fil-parti tal-eroina l-mara trid tkun irrappreżentata li mhix kapaċi biex teħles lilha nfisha": "Il-karattri nisa fil-ħrejjef jirriflettu sewwa l-partijiet tan-nisa fis-soċjetà tal-antik: jekk inti żagħżugħa, inti tkun l-*ieħor*, il-vittma, ikkaratterizzata bil-ġmiel, it-tjubija, il-passività, is-sabar, u kultant ikollok xi ftit tal-intelliġenza. Jekk tkun xiħa biżżejjed, tista' tkun attiva, taħdem għall-interessi tiegħek, imma jaħasra, l-interessi tiegħek ikunu dejjem ftit jew wisq negattivi mill-perspettiva tal-kuntentizza tal-oħrajn, tal-komunità żgħira, il-familja, ir-raħal, u l-aktar ikunu diżastrużi mill-perspettiva tal-eroina sabiħa u żagħżugħa." (Fl-oriġinal: *"... even in a hero's role a woman must be represented as not competent to save herself": "... [T]he female dramatis personae in folktales reflect the roles of women in old society very nicely: if you are young, you are* the other, *the victim, characterised by beauty, virtue, passiveness, patience, sometimes you are allowed a little cleverness. Only if you are old enough may you be active, pursue your own interests, but, alas, your interests are always more or less negative from the point of view of the happiness of others, of the little community, family, village, and in particular they are disastrous from the point of view of the young and beautiful heroine."*) Ara, A. Nenola-Kallio, "Feminine Identity and Collective Representations," *Plenary Papers. The 8th Congress for the International Society for Folk-Narrative Research*, Bergen, June 12-17 1984, 68, 65-66 (l-enfasi fl-oriġinal).

23 Ara, Mifsud-Chircop, *Type-Index of the Maltese Folktale* 33-41.

24 Mifsud-Chircop, *Type-Index of the Maltese Folktale* 68-74.

25 Minn H. Stumme, *Maltesische Studien: eine sammlung prosaischer und poetischer Texte in Maltesischer Sprache* (Leipzig, 1904) 33-35. Miġbura mingħand seftura ta' bla skola ta' erbgħin sena li ddur ma' Malta u Għawdex (x'aktarx minħabba x-xogħol tagħha). Tirrakkontahielu bid-"djalett imħallat" *(Mischdialekt)*, billi, kif jiddefiniha hu, p. 2, mhix marbuta ma' djalett lokali wieħed imma b'lingwaġġ li jużaw in-nies li jkunu ġejjin mill-kampanja u li jitilgħu għax-xogħol il-Belt.

Fit-traskrizzjoni tat-test żammejt kemm stajt mas-sistema ta' Stumme.

26 jgħasses, jara b'għajnejh x'inhu jiġri, joqgħod għassa.

27 tieħu.

28 U, mur!

29 meta jqum is-sultan. Minn hawn 'il quddiem in-narratriċi tinsa li hu prinċep u ssejjaħlu "sultan," għalkemm Germuda Żermuda ssemmi 'l bin is-sultan u hu wkoll jgħidilha hekk lil ommu!

30 jgħidilha.

31 Sejjer.

32 Ma jimportanix!

33 minn lewn.

34 Meta raha.

35 Fl-oriġinal "ħadittu".

36 jgħajjat.

37 xeħtitilhom żewġ boroż.

38 tiġbru l-flus.

39 Ġie.

40 dieħla.

41 tahulha.

42 Xħin.

43 x'għamlitilna.

44 xebba.

45 sebgħi.

46 xħin raha.

47 Fl-oriġinal miktubin "a ħaditha." Jista' jkun żball tan-narratriċi.

48 Fl-oriġinal, "eogħġbok".

49 jgħattu wiċċhom. Il-kelma "fuq" tidher li hija żejda, imma jista' jkun li n-narratriċi qalet "jgħattu u jagħtu fuq wiċċhom" u dan joqgħod ħafna mal-iżvilupp tan-narrattiva s'issa.

50 xteħet.

51 ma rahiex.

52 qiegħed.

53 li.

54 jogħġbok.

55 'il hemm.

56 mit-taħlita tal-biskottini.

57 Dan il-laqam ta' Germuda Żermuda jidher f'varjanti oħra tal-ħrafa.

58 Ħudhomli.

59 sbieħ.

60 Oqgħod stenniehom.

61 ġew.

62 "Nona/Nuna" li hija l-kelma tat-tfal meta kienu jkellmu b'sens ta' rispett lil xi barrani, jew xiħ, jew qassis, jew sinjur.

63 x'waħda.

64 Telgħet.

65 dan il-waqt, dan il-mument, issa.

66 magħna, f'dan il-post.

67 fuq.

68 toqtolni.